

ЗАТВЕРДЖЕНО
Указом Президента України
від 13 жовтня 2015 року
№ 580/2015

СТРАТЕГІЯ
національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 —
2020 роки

1. Загальні положення

В Україні національно-патріотичне виховання дітей та молоді має стати одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку громадянина як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, вміннями та навичками, здатна реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, сповідує європейські цінності, готова до виконання обов'язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності України.

Актуальність національно-патріотичного виховання громадян, особливо дітей та молоді, зумовлюється процесом консолідації та розвитку українського суспільства, сучасними викликами, що стоять перед Україною і вимагають дальшого вдосконалення системи національно-патріотичного виховання, оптимізації державної політики у зазначеній сфері.

Національно-патріотичне виховання має набути характеру системної і цілеспрямованої діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, навчальних закладів, інститутів громадянського суспільства, громадян з формування у людини і громадянина високої національно-патріотичної свідомості, почуття відданості своїй державі.

В основу системи національно-патріотичного виховання має бути покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму у дітей та молоді. Основними складовими національно-патріотичного виховання мають стати громадянсько-патріотичне, військово-патріотичне, духовно-моральне виховання.

Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у дітей та молоді повинно здійснюватися на прикладах героїчної боротьби Українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності, успадкованих, зокрема, від княжої доби, українських козаків, Українських Січових Стрільців, армій Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної

Республіки, учасників антибільшовицьких селянських повстань, загонів Карпатської Січі, Української повстанської армії, українців-повстанців у сталінських концтаборах, учасників дисидентського руху в Україні. Також національно-патріотичне виховання має здійснюватися на прикладах мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013-2014 роках, учасників антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях.

У національно-патріотичному вихованні дітей та молоді важливо використати і виховний потенціал, пов'язаний із героїзмом українців, які боролися в арміях держав — учасників Антигітлерівської коаліції та в рухах опору нацистській Німеччині та її союзникам під час Другої світової війни 1939 — 1945 років, учасників міжнародних операцій з підтримки миру і безпеки.

Також одним із важливих чинників національно-патріотичного виховання має бути шанобливе ставлення до пам'яті про жертв комуністичного та інших тоталітарних режимів в Україні, зокрема жертв Голодомору, політичних репресій і депортацій.

Водночас важливою складовою національно-патріотичного виховання має стати поширення інформації про досягнення наших співвітчизників та їх внесок у скарбницю світової цивілізації, зокрема у сферах освіти, науки, культури, мистецтва, спорту.

Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 — 2020 роки (далі — Стратегія) розроблена відповідно до положень Конституції України, законів України «Про освіту», «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті», «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939 — 1945 років», Постанови Верховної Ради України від 12 травня 2015 року № 373-УІІІ «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» та інших нормативно-правових актів, а також на основі аналізу стану і проблем національно-патріотичного виховання в Україні за часів її незалежності.

2. Стан і проблеми національно-патріотичного виховання дітей та молоді

Досвід державної політики впродовж усіх років незалежності України засвідчив, що національно-патріотичному вихованню дітей та молоді не приділялось достатньої уваги.

У зв'язку з цим актуалізувалася низка таких проблем:

відсутність ефективного механізму формування та реалізації державної політики у сфері національно-патріотичного виховання;

брак комунікацій з громадянським суспільством з питань національно-патріотичного виховання;

недостатні зусилля держави у сфері політики консолідації суспільства, формування активної громадянської позиції та національно-патріотичної свідомості громадян України, особливо дітей і молоді;

брак духовності і моральності у суспільстві;

наявність істотних відмінностей у системах цінностей, світоглядних орієнтирах груп суспільства, населення певних територій держави, окремих громадян;

наявність імперсько-тоталітарних рудиментів у суспільній свідомості та зумовлених нищенням української духовно-культурної спадщини та історичної пам'яті розбіжностей в уявленнях про історичне минуле, зокрема про тоталітарну добу, голодомори і політичні репресії;

незавершеність процесу формування національного мовно-культурного простору, стійкості його ціннісної основи до зовнішнього втручання;

відсутність єдиної державної інформаційно-просвітницької політики щодо питань організації та висвітлення заходів із національно-патріотичного виховання;

перетворення інформаційного простору на поле маніпуляцій суспільною свідомістю, продукування ціннісної дезорієнтації;

недостатня нормативно-правова урегульованість сфери національно-патріотичного виховання;

недостатній рівень гармонізації законодавства й управлінських практик у сфері формування громадянської позиції з законодавством та кращими практиками держав Європейського Союзу та інших розвинутих держав;

відсутність єдиних методичного та термінологічного підходів до процесу національно-патріотичного виховання;

відсутність єдиних стандартів щодо процесів, суб'єктів, їх компетенції та повноважень, якості діяльності у сфері національно-патріотичного виховання;

недостатність кваліфікованого кадрового потенціалу в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, у навчальних закладах для організації та здійснення заходів із національно-патріотичного виховання, нерозвиненість низової ланки в системі координації виховних процесів у цьому напрямі;

низький рівень матеріально-технічного забезпечення та розвитку інфраструктури у сфері національно-патріотичного виховання.

Відтак, існує нагальна потреба вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді, надання цьому вкрай важливому для держави процесу системності.

3. Мета Стратегії

Метою Стратегії є визначення пріоритетів та основних напрямів національно-патріотичного виховання дітей та молоді, розвитку відповідних інститутів держави і суспільства, забезпечення змістового наповнення національно-патріотичного виховання на основі: формування національно-культурної ідентичності, національно-патріотичного світогляду, збереження та розвитку духовно-моральних цінностей Українського народу; усвідомлення досягнень Українського народу, його інтелектуальних і духовних надбань; розвитку діяльнійшої відданості у розбудові України, формування у дітей і молоді активнійшої громадянській, державницькій позиції та почуття власнійшої гідності; скоординованій роботи та взаємодії органів державнійшої влади та органів місцевийшої самоврядування у сфері національно-патріотичнийшої виховання, їх ефективнійшої співпраці з громадськійстю; формування широкійшої громадськійшої підтримки процесів національно-патріотичнийшої виховання, розширення ролі та можливостей громадськійшої об'єднань, підвищення ролі сім'ї, активнійшої участі волонтерів, активістів; забезпечення системнийшої змін, досягнення високійшої якості, ефективності, цілеспрямованого та прогнозованого розвитку у сфері національно-патріотичнийшої виховання; сприяння консолідації українськийшої суспільства навколо ідей спільнийшого майбутнього, захисту територійшої цілісності України, реформ і державотворення.

4. Основні напрями досягнення мети Стратегії

Досягнення мети Стратегії здійснюватиметься за такими основними напрямами:

удосконалення нормативно-правовійшої бази стосовно національно-патріотичнийшої виховання дітей і молоді; підвищення ролі українськійшої мови як національнійшої цінності; забезпечення належнійшої організації науково-досліднійшої та методичнійшої роботи у сфері національно-патріотичнийшої виховання; вивчення сучаснийшої виховнийшої систем, технологій і методик у сфері національно-патріотичнийшої виховання, узагальнення та поширення найкращийшого досвід у цій сфері;

впровадження навчальних дисциплін духовно-морального спрямування як основи формування особистості та підґрунтя для національно-патріотичного виховання;

формування єдиних стандартів діяльності у сфері національно-патріотичного виховання та інструментів їх впровадження;

підвищення професійної компетентності фахівців у сфері національно-патріотичного виховання, налагодження конструктивної взаємодії між суб'єктами національно-патріотичного виховання;

забезпечення умов і підтримки з боку держави для ефективної діяльності інститутів громадянського суспільства у сфері національно-патріотичного виховання;

забезпечення оптимальної скоординованої діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання;

організація та координація інформаційно-просвітницької роботи у сфері національно-патріотичного виховання;

здійснення заходів, спрямованих на підвищення престижу військової служби;

упорядкування та вдосконалення системи допризовної військової підготовки, підготовки з військово-облікових спеціальностей;

профілактика негативних проявів поведінки, злочинності, наркоманії, алкоголізму серед дітей та молоді шляхом залучення дітей і молоді до участі у заходах із національно-патріотичного виховання;

розвиток міжнародної співпраці з державами Європейського Союзу та іншими розвинутими державами, які успішно впроваджують заходи у сфері національно-патріотичного виховання;

створення системи ефективного моніторингу у сфері національно-патріотичного виховання.

5. Цільові групи Стратегії

Цільовими групами Стратегії є молоді громадяни, які визначають свої життєві перспективи та потребують насамперед світоглядної опори, що не суперечить їхньому практичному досвіду, але розкриває нові можливості, а також діти з огляду на актуальність для них прикладів для наслідування, способів поведінки, що дають їм визнання в колективі однолітків і серед дорослих.

6. Сфери національно-патріотичного виховання

Національно-патріотичне виховання має охоплювати насамперед такі сфери:

- освіта;
- наука;

культура та мистецтво;
профорієнтація на військові спеціальності;
історія, вшанування пам'ятних дат та історичних постатей;
краєзнавство;
туризм;
охорона довкілля;
фізкультура, спорт, популяризація здорового способу життя;
цивільна оборона;
оборона України.

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді має здійснюватися згідно з розробленими відповідними центральними органами виконавчої влади концепціями, заходами у відповідних сферах національно-патріотичного виховання, із залученням провідних вчених, незалежних експертів, із урахуванням міжнародного досвіду.

7. Стандарти у сфері національно-патріотичного виховання

У сфері національно-патріотичного виховання дітей та молоді мають бути розроблені уповноваженим центральним органом виконавчої влади за участю вчених, незалежних експертів, з урахуванням кращого міжнародного досвіду успішних демократичних держав та упроваджені єдині стандарти, зокрема щодо засобів і способів, форм і методів національно-патріотичного виховання, оцінки досягнень відповідних суб'єктів у цій сфері та їх компетентності.

8. Шляхи та механізми реалізації Стратегії

Для об'єднання зусиль органів державної влади, органів місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання існує потреба у впровадженні єдиної державної політики, адекватних механізмів для консолідації і координації відповідної роботи в економічній, політичній, соціальній, культурній та інших сферах.

Ефективна реалізація Стратегії потребує:

чіткої координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади у сфері національно-патріотичного виховання;
здійснення заходів з активізації національно-патріотичного виховання дітей та молоді на всіх рівнях такої діяльності у тісній взаємодії між державою та інститутами громадянського суспільства на принципах взаємозацікавленого співробітництва;
підвищення рівня організації, покращення функціонування як окремих елементів системи національно-патріотичного виховання, так і всієї системи в цілому;
створення механізму підтримки об'єднань, центрів, клубів, діяльність яких пов'язана з національно-патріотичним вихованням дітей та молоді;

розроблення системи заохочення громадських об'єднань та активістів за плідну діяльність у сфері національно-патріотичного виховання дітей і молоді.

Для цього має бути розроблено дієвий механізм формування і реалізації державної політики, зокрема опрацьовано питання щодо визначення центрального органу виконавчої влади, на який буде покладено здійснення такої координації, проведення ґрунтовного дослідження сучасного стану національно-патріотичного виховання дітей та молоді, організацію його поточного моніторингу.

Активізація роботи з національно-патріотичного виховання дітей та молоді на місцевому рівні потребує створення місцевими державними адміністраціями координаційних рад з питань національно-патріотичного виховання як дорадчих органів при місцевих державних адміністраціях із залученням до складу таких рад фахівців з питань освіти, молодіжної політики, фізичної культури та спорту, культури та мистецтва, запобігання надзвичайним ситуаціям, представників Товариства сприяння обороні України, а також інститутів громадянського суспільства відповідного спрямування.

9. Підвищення кваліфікації та професійної компетентності фахівців у сфері національно-патріотичного виховання

Важливим кроком реалізації Стратегії є кадрове забезпечення процесу національно-патріотичного виховання дітей та молоді. У зв'язку з цим на початковому етапі розбудови системи національно-патріотичного виховання зусилля державних органів і неурядових організацій мають бути зосереджені на організації підготовки фахівців із національно-патріотичного виховання дітей та молоді, підвищенні кваліфікації фахівців, які працюють у цій сфері, оволодінні ними знаннями, уміннями і навичками, розробленні для цього відповідних навчальних програм, що забезпечить ефективне впровадження змісту національно-патріотичного виховання, визначеного Стратегією.

Удосконалення професійної компетентності фахівців із національно-патріотичного виховання має відбуватися за допомогою сучасних інтерактивних форм і методів роботи.

10. Удосконалення нормативно-правової бази з національно-патріотичного виховання дітей і молоді

Дальше вдосконалення нормативно-правової бази з питань національно-патріотичного виховання має відбуватися комплексно та у стислий період часу шляхом підготовки нових та внесення змін до чинних нормативно-правових актів щодо:

закріплення в установленому порядку завдань та повноважень центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання; створення єдиної нормативно-правової основи національно-патріотичного виховання в системі освіти; визначення механізму взаємодії органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства у сфері національно-патріотичного виховання.

11. Реалізація, моніторинг за впровадженням Стратегії

Реалізація Стратегії забезпечуватиметься спільними зусиллями органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства.

Для здійснення моніторингу реалізації Стратегії залучатимуться в установленому порядку представники інститутів громадянського суспільства, вчені, фахівці.

Оцінка ефективності реалізації Стратегії ґрунтуватиметься на результатах виконання відповідного плану дій.

Індикаторами ефективності реалізації заходів із національно-патріотичного виховання дітей та молоді мають стати, зокрема: збільшення відвідуваності дітьми та молоддю закладів, що популяризують культурні та національно-мистецькі традиції Українського народу, а також експозицій музеїв, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України; підвищення рівня знань у дітей і молоді про видатних особистостей українського державотворення, визначних вітчизняних учених, педагогів, спортсменів, провідних діячів культури і мистецтва, а також духовних провідників Українського народу; збільшення передплати та обсягів розповсюдження україномовних дитячих і молодіжних друкованих видань; збільшення кількості глядачів на переглядах творів кіномистецтва, що розкривають героїчне минуле та сьогодення Українського народу; розширення сфери застосування української мови дітьми та молоддю; збільшення кількості дітей і молоді, які пишаються своїм українським походженням, громадянством; збільшення кількості дітей і молоді, які подорожують в інші регіони України та до держав Європейського Союзу; збільшення чисельності членів громадських об'єднань, діяльність яких спрямована на національно-патріотичне виховання дітей та молоді;

збільшення кількості проведених зустрічей дітей і молоді з ветеранами війни, борцями за незалежність України у ХХ столітті, учасниками антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях;
збільшення чисельності молоді, готової до виконання обов'язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності України;
збільшення кількості заходів із вшанування героїв боротьби Українського народу за незалежність і територіальну цілісність України.